

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması

Aynur Turan

(əvvəli ötən sayımızda)

Bu şeirlərdəki təbiiyyət və dərinlik həmin yerlərin hər birinin adını, mənasını, görünüşünü, dəyərini şeirin dili ilə real və obrazlı şəkildə ifadə etməyə imkan yaratmışdır. Fikrimizcə, "Naxçıvanın duzu, qızı, yarpızı" ifadələri də İslam Səferlinin eyniadlı şeirindən sonra zərbi-məsələ çevrilmişdir. Arazüstü diyarın Şəhur adlı elini də vəsf edən İslam Səferlinin "Azərbaycan torpağının bərəketli guşəsi", "Şərqi polad qapısında" ölkəmizin səsi kimi mənalandırıldığı bu diyar haqqındakı "Naxçıvanın Şəuru var, Şəurun da qüruru var" misraları ümumiləşmiş müdrik kəlamlardır. Məşhur mercan gözlü Batabat yaylağı haqqında da ən elçatmaz şeir İslam Səferli tərəfindən yazılmışdır. Bu, Batabat haqqında şeirdən çox, şeirdə Batabatın özüdür:

**Bulaqların bir səmtədir axarı,
Salvartının xoş görünür baxarı,
Biçənəkdən at səyirdib yuxarı
Yalmanına yata-yata gəlmişəm,
Mercan gözlü Batabata gəlmişəm.**

Naxçıvan torpağının vurğunu olan İslam Səferlinin bu mövzuda yazılmış şeirləri sırasında "Naxçıvan yadigarı"nın xüsusi yeri vardır. "Naxçıvan yadigarı" adlı mənərələr silsiləsinin dahi yaradıcısı Behruz Kəngərliyə həsr olunmuş bu şeirle İslam Səferli öz də doğma diyar haqqında mənəli bir şeir tablosu yaratmışdır. "Naxçıvan yadigarı" şeirində o, geniş mənada Naxçıvan diyarının ümumiləşmiş poetik panoramını rəsm etməyə müvəffəq olmuşdur. Bu şeir həm də İslam Səferlinin şair-rəssam kimi də böyük istedadını meydana qoyur. Fikrimizcə, "Nə vaxta qaldı" şeiri də İslam Səferlinin Naxçıvan şeirləri silsiləsinə aid edilməlidir. Şeirdə təsvir olunan bağlı-bağatlı, eyvanlı heyət İslam Səferlinin Naxçıvan şəhəri yaxınlığında doğulub boya-başa çatdığı Şəkərabad kəndindəki ata-baba ocağının təsviridir. Şair "Döyüşçünün xəyali" şeirində müharibə illərində arxa cəbhəni düşündükcə xəyalən evlərin-

Məlum olduğu kimi, İslam Səferli, sözün böyük mənasında, nəğməkar şairdir. Azərbaycan poeziyasında sözlərinə ən çox mahnılar bəstələnmiş şairlərdən biri də İslam Səferlidir. İslam Səferlinin şeirlərinin böyük əksəriyyəti poetik və ahəngdardır, musiqiyə yatımlıdır. Musiqi, mahnı İslam Səferlinin şeirlərinin ritmində, ahəngində çağlayır. Azərbaycanın görkəmli bəstəkarları - Niyazi, Cahangir Cahangirov, Tofiq Quliyev, Arif Məlikov, Səid Rüstəmov, Şəfiqə Axundova, Ramiz Mirişli, Emin Sabitoğlu, Nəriman Məmmədov, Tamilla Məmmədov və başqaları İslam Səferlinin şeirlərinə yaddaqalan mahnılar bəstələmişlər. İslam Səferlinin sözlərinə yazılmış "Ana", "Bakı, sabahın xeyir" "Pıçıldaşın,

Rübəbə Muradova, Yalçın Rzazadə, Abdulla Babayev və başqaları İslam Səferlinin mahnılarının populyarlaşmasında mühüm rol oynamışlar.

50-60-cı illərin poeziyasında İslam Səferli nin bir şair kimi öz yeri, öz meqçeyi vardır. O, öz şair adını və şəxsiyyətini şeirlərində tam ifadə etmişdir. Onun gözəl, lirik şeirləri ilə yanaşı, "Sınaq gecəsi", "Yaralı nəğmə", "Birinci kitab", "Dəfinə" və s. poemalarında olmuşdur. Onun yaradıcılığında baş mövzu şübhəsiz ki, Azərbaycan idi. Bu mövzuya yazdığı şeirlərin bir çoxu ola bilsin ki, indiki ədəbi meyar və ölçülərlə yanaşı, bir qədər zərif və solğun təsir bağışlasın, amma bütünlükdə bu şeirlərin hamısına xas olan bu cəhəti xüsu-

**Çayüstü körpülər asma yolumdur.
Bağırma basmışam Azərbaycanı,
Araz bir qolumdur, Kür bir qolumdur.
Əlvən naxışlısan, doğma məkanım,
Sənə qurban canım, Azərbaycanım!**

Nəğməkar şairin şeirləri və mahnıları ölkəmizin bu gününün və sabahının əsərləri kimi yaşayır.

İslam Səferli əsl vətəndaş idi, vətənpərvər, yurdunu sevən idi. Azərbaycanı canından da çox sevən şair Qarabağı Azərbaycanın tacı hesab edirdi:

**Mənim də boş yerə sözümlə olmayıb,
qəlbimə dəymədim əsla bir kəsin.
Özge torpağında gözüm olmayıb,
Ana torpağıma göz dikilməsin!
Əmr et! Keşiyində mətin dayanım,**

Mahnı yelkəninə çevrilən şair - İslam Səferli

dəki "çiçəkli eyvanı" xatırladığını nəzərə çarpdirmişdir. Hətta bu şeirdə "Nə vaxta qaldı" mahnısındakı tərənnüm olunan ilk sevginin də izlərini görmək mümkündür. Döyüşçü-şair öz şeirində "çiçəkli eyvanı" la yanaşı, xəyallarında yaşatdığı "o bir cüt ilahi, mavi gözləri" də həsrətlə yad etmişdir. Həmin "çiçəkli eyvanı" İslam Səferli sonralar "Təhsil illəri" şeirində də "yadıma düşdükcə hərdən kəndimiz, üzünə güne baxan aynabəndimiz" şəklində xatırlatmaqla bu detalın onun poetik yaddaşında möhkəm iz saldığını bir daha nəzərə çarpdirmişdir. "Nə vaxta qaldı" şeirində "Her axşam tarladan qayıdanda biz" misrasında ifadə olunan romantik anlar, "Yol üstəki qovaq" detali da şairin gənclik illərində Şəkərabad kəndində iken müşahidələrinin təəssüratlarıdır. Ona görə də "Nə vaxta qaldı" bəlkə də İslam Səferlinin tərcümeyi-hal şeirlərindən biridir. Şeirin də, eyni adlı mahnının da çox təsirli və təbii alınması bu bədii nümunənin yaşanmış duyğu və düşüncələrin işığında meydana çıxdığını düşünməyə əsas verir:

**Gilənar qızardı, ağ tut sovuşdu,
Payını dərmədim, budaqda qaldı.
Hamı kənlü verib yara qovuşdu,
Bəs bizim toyumuz nə vaxta qaldı?**

Bütövlükdə İslam Səferli ana Vətənin hər qarışını ürəkdən sevmiş, Vətən mülkünün cazibədar poetik panoramını yaratmaq yollarında ilhamla qələm çalmışdır. Şairin yaradıcılığında ölkəmizin ayrı-ayrı guşələrindən hər birinin mahiyyətini açan, mənasını, gözəlliyini, funksiyasını təqdim edən şeir çələngi formalaşmışdır. İslam Səferli "Dəlidağın etəyində göz açan, Kəlbəcərdə ləpir salıb iz açan" İstisunu, Bakının "Düşündə bir nişan kimi" parlayan Abşeronu, "Kərpici xallı qalın divarlardan hörlümlü" Gəncəni, "Fateh İskəndəri kəməndə salmış" Bərdəni, "Abşeronun gözlərində bir sürmə", "atəşgahlar yeri" Suraxanını, "Meyvəsi ulduz sanır" Qubanı, Muğanı "al qumaşa bürüyən" Mingəçevir dənizini, "meşəli sahilləri" Nəbranı heç bir şairə bənzəmədən böyük ilhamla tərənnüm etmişdir. Şairin "Bilgəh bağları" şeirində görkəmli fırça ustaları Səttar Bəhlulzadənin, Tahir Salahovun Abşeron rəsmləri ilə yanaşı, dayana bilən şairinə lövhələr vardır. İslam Səferli Azərbaycan torpağının nəğməkarı, Naxçıvanın vurğunu, Xəzərin Məcnunu idi.

ləpələr", "Dan ulduzu, bir də mən", "Nə vaxta qaldı", "Ağ şanı, qara şanı", "Şəhla gözlüm", "Qonaq gəl bizə" və sair mahnılar yarandıqları vaxtdan indiyədək yarım əsrdən çoxdur ki, ifa olunmaqda davam edir. Şairin bir çox mahnıları Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin, mahnı xəzinəmizin Qızıl fondunu təşkil edən əsərlərin sırasındadır. Analar haqqında çoxlu şeirlər və mahnılar yazılsa da, İslam Səferlinin sözlərinə görkəmli bəstəkar Cahangir Cahangirovun yazdığı "Ana" mahnısı böyük müğənni Rəşid Behbudovun ifasında anaların laylası qədər həzin və mənəli səslənir:

**Gözümün nuru, canım ana,
Böyütlün sən bizi yana-yana.
Oclusan gün kimi, bir çaynar heyət kimi,
Barcluyam mən sənə, sənə bir övlad kimi.**

İslam Səferlinin "Bulud göyden lal keçər", "Ay qaşığı-gözü, qara qız", "Qənd bala, nabat bala", "Bağçamıza gəldi bahar" mahnıları axıcılığı, oynaqlığı və xəlqiliyyəinə görə xalq mahnısı təəssüratı yaradır. "Həkim qız" hələ də ağxalatlı həkimlərimizin sevimli peşə mahnısıdır. Bu vaxtadək "Aqronom oğlan" mahnısının da əvəzi yaranmayıb. İslam Səferlinin mahnıları artıq bir neçə nəsəl müğənnilərin ifasında səslənməkdədir. Azərbaycanın görkəmli müğənnilərindən Rəşid Behbudov, Şövkət Ələkbərova,

Sənə nəmən qurban, Azərbaycanım!

İ. Səferlinin illər əvvəl qələmə aldığı şeir elə bil bugün yazılıb. Sanki naxələf qonşularımızın son 20 ildə şəhər və kəndlərimizi vuran qoymasına, körpələri və qocaları min bir işgəncə ilə qətlə yetirməsinə şairin nifrətini, doğma Azərbaycana sevgisini ifadə edir.

Məlum olduğu kimi, İslam Səferli sözün böyük mənasında nəğməkar şairdir. Azərbaycan poeziyasında sözlərinə ən çox mahnı bəstələnmiş şairlərdən biri də İslam Səferlidir. İslam Səferlinin şeirlərinin böyük əksəriyyəti poetik və ahəngdardır, musiqiyə yatımlıdır. Musiqi, mahnı İslam Səferlinin şeirlərinin ritmində, ahəngində çağlayır. Azərbaycanın görkəmli bəstəkarları-Niyazi, Cahangir Cahangirov, Tofiq Quliyev, Arif Məlikov, Səid Rüstəmov, Şəfiqə Axundova, Ramiz Mirişli, Emin Sabitoğlu, Tamilla Məmmədov və başqaları İslam Səferlinin şeirlərinə yaddaqalan mahnılar bəstələmişlər. Şairin bir çox mahnıları Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin, mahnı xəzinəmizin Qızıl fondunu təşkil edən əsərlərin sırasındadır.

İslam Səferli ədəbiyyat tariximizdə həm də bir dramaturq kimi anılır. Bəlkə də çox şair və nasir dram əsərləriylə tanınmır, onları ancaq şair və nasir kimi yad edirlər. Lakin İslam Səferlinin elə bir-cə "Göz həkimi" pyesi kifayətdir deyək ki, o, həm də dramaturq kimi yaşayacaq. Bu əsər əllinci illərin ortalarında qələmə alınmışdır və səhnəyə vəsiqə alandan sonra uzun müddət bizim teatrların repertuarında özünə yer tutdu. İslam Səferli "Göz həkimi" pyesi göstərdi ki, İslam Səferli-lirik duyğular şairi həm də heyətdə, onu əhatə edən mühitdə baş verən hadisələrə dramatik meqamlardan da yanaşa bilər.

İslam Səferli çox erkən getdi. Amma bu işıqlı dünyada öz izini və özünə məxsus imzasını qoydu-bir şair kimi də, bir insan kimi də. Onun bu misraları bir daha təsdiq edir ki, şairlər ölmür, onların ölümü cismanidir, mənəvi həyatlarına həmişə davam edir:

**Günlər keçir birəm-birəm,
Bir uğurlu yol gedirəm.
Yurdumuzu vəsv edirəm
Əldə qələm, dizdə varaq,
Mənə qalan bu olacaq.**

...Hərdən düşüncələr sanır insanı,

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur